

LBRIS

Colecția PARALITERARIA

We know
books

Editor: MIRCEA PETEAN
Coperta: CRISTIAN CHEȘUȚ

Bucura Dumbravă

Pe drumurile Indiei

• *Cele din urmă pagini* •

Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de

Constantina Raveca Buleu

© Editura Limes, 2016
Str. Castanilor, 3
407280 Florești, jud. Cluj
Tel./fax: 0264/544109; 0723/194022
Email: edituralimes2008@yahoo.com
www.edituralimes.ro

ISBN 978-606-799-009-6

LIMES

2016

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	4
<i>Studiu introductiv</i>	5
 Pe drumurile Indiei	39
Învățăături de viață pentru Carol Eduard.....	69
Steagul albastru.....	81
În lumina teozofiei	89
Scrisori	105

Pe drumurile Indiei***- Cele din urmă pagini -***

Bucura Dumbravă avea, ca scriitoare deprinderea notației imediate. Ca un pictor, ea însemna uneori un efect de soare pe apă sau culoarea unui nor la un anumit ceas din zi, și ca un compozitor, atmosfera și tristețea. Abia răgazul de mai târziu aducea supunerea față de legile compoziției literare.

Un carnet de asemenea notații ni s-a întors, fără aceea care-l umpluse de scrisul ei mare și citeț ca un desen, și de pe drumurile Indiei. El prinde atât peisagiul, cu punctații uneori de minunată evocare, cât și sufletul larg, deschis la orice vibraire puternică, al scriitoarei și gânditoarei. Prietenii o recunosc la fiecare rând, ca și cum le-ar vorbi din întuneric, de la biroul cu cele din urmă flori ale sezonului, cum îi era firea.

Scriitoarea e sigur că s-ar fi împotrivit să arate cuiva aceste rânduri, cu totul intime, ca amintire, și cu totul nelucrate, ca artă. Dar gânditoarea înțelege de ce cuvintele ei din urmă, cu atât mai prețioase și mai pline de viață, cu cât au fost spuse fără gândul să fie auzite de cineva, trebuie

împărtășite celor care, prin voința ei, aveau aproape un drept să le audă. Înțelege, din lumea de dincolo, unde pe negândite, a fost smulsă!

Nu știm dacă ni-e îngăduit să arătăm că rândurile ei de pe ocean se încheie cu acea vedenie a țăntarilor, peste căișorii cu coama albă ai valurilor din largul Bombayului. Era ca un presimț. Marea Gâză cu trompă otrăvită luase trup atunci și începuse să-i ție tovărășie. Era sortită s-o ducă, pe aripele străvezii de friguri maligne, spre noi metempsihoze. Iar noi, nevinovații, o așteptam!

Toți cei câți o prețuiau pe Bucura Dumbravă, fie pentru literatura ei puternică, fie pentru însușirile mari ale unei personalități înflorind fără sfială între prieteni, au să citească mișcați aceste pagini. Ei au s-o regăsească în ele întreagă, cu dragostea de drum, de oameni, de India și de flori. Cea din urmă propoziție nici n-are punct. Mâna s-a oprit parcă, la un glas din necunoscut, după care apoi și toată ființa ei a plecat, scăpându-ne pentru totdeauna. Data de calendar însăși e o dată uitată. Mai multe zile au încăput sub ea. Era ca o desfăcere din timp, care începuse.

Scrisul are toată prospețimea întâiei așezări pe hârtie. El poate fi menit, între altele, să dărâme părerea greșită a

celor care cred că Bucura Dumbravă nu ne stăpânea limba. E sigur că scriitoarea ar mai fi rotunjit și ciocănit; e sigur pentru noi care-i știm felul de lucru migălos. Ceea ce avem alcătuieste însă și așa niște prețioase pagini de literatură. Atât ca atare, cât și prin interesul autobiografic și tragic, ele trebuie să atragă orice luare-aminte.

Caietul de călătorie mai are abia încă pe atâtea rânduri câte publicăm; acestea din întâile zile ale expediției indiene. Cele mai multe gânduri, Bucura Dumbravă le lăsase pentru o redactare la întoarcerea acasă. Această întoarcere acasă, duhurile care-i călăuzeau viața n-au mai vrut s-o îngăduie.¹

¹ Prezentare nesemnată în ediția princeps.

13 Decembrie (1925)

Înaintăm liniștiți pe Oceanul Indian: aerul e răcoros. Am scăpat de zăduful Mării Roșii.

Aseară, târziu, am ajuns la Aden. N-am vrut să mă duc în oraș, în întuneric și căldură, și am avut, pe bord, nostimul spectacol al invaziei negustorilor locali și al pasagerilor de clasa a II-a, toți Arabi, subțiri, negri la față, mlădioși, și ducându-și nenumăratele lor bucăți de calabalâc, extraordinar de grele și de forme extraordinare, până pe podul al treilea, înspre prora vaporului. Deși împestrițate cu câte o vestă sau haină „europenească”, îmbrăcămintele lor au păstrat grația liniilor orientale. Ce artă intuitivă în întortochera turbanelor și înfășurarea trupului uscățiv în vreo zdreanță. Negustorii, mai gravi decât gloata zgomotoasă a hamalilor și a muncitorilor, care se duc la Bombay, ne oferă, cu grandezza și modesie, frumoasa specialitate națională: pene de struț, negre, seine și albe ca zăpada, în legături de patru bucăți suprapuse; le vând și sub formă de mici evantaiuri. E imposibil să rezști admirabilului pământuf de spumă! Mai ales dacă o soră amabilă se tocmește pentru tine. O, virtute filosofică, unde ți-e tăria? Dar oare nu e

frumosul scopul însuși al Firii? Și chiar singurul pe care-l putem pricepe.

Doar cugetul negru a interpus între noi și frumos diaboliceasca putere a banului. Altfel, ne-am înconjura cu toții de lucruri frumoase, ne-am scălda în frumusețe. Armonia liniilor în Orient este poate vreo moștenire din vremurile îndepărtate, când frumusețea fiind la îndemâna tuturor, pătrundea întreaga conștiință a omului, plămădindu-l chiar pe el. Fără îndoială, noul sistem financiar, dând nevoilor noastre mai mare puțință de îndeplănire, ar da înapoi omenirii frumusețea ei de altădată, cea indiană, egipteană și greacă; ba ar mări-o chiar, ne-ar aduce o frumusețe nouă. Căci propășirea, sau, mai bine zis, înmulțirea frumuseței e fără hotare pe toate planurile manifestate, așa cum e fără hotare, de pildă, pe planul sunetelor. Muzica și-a început abia de vreo 500 de ani dezvoltarea pe sub-planul simfonic; ce margini ar putea avea, de aci înainte, potențialitatea polifoniei? Ea va urmări ca orice manifestare a puterii creatoare legea diferențierii ad infinitum, adică câtă vreme va dăinui actualul ciclu de viață planetară.

14 Decemvrie

Aseară, pe când vaporul aluneca în fâșăitul dulce al Mării Indiene, învăluit de o plăcută adiere, ne-am așezat cu toții, pe pod, înaintea ecranului cinematografic, și am văzut filmul „Tao”². Deși titlul părea plin de fângăduieli esoterice, subiectul nu este decât obișnuta dramă europeană, croită pentru nervii dornici de agitație ai acestei sub-rase intelectuale, care a căzut pradă stupidității. Dar frumoase erau vederile din Siam și frumoasă și mișcătoare eroina, o tânără Siameză!

Ce deosebire între farmecul femeii orientale – din Extremul Orient – și ... lipsa de farmec a femeii occidentale! Faptul e izbitor și pe acest vapor. Femeia occidentală, în criza de tranziție prin care trece, are, chiar când nu e pionier combativ, un fel de asprime foarte obositoare. Bunătatea ei, fără îndoială existentă, nu e darnică; s-ar zice că o păstrează pentru ocaziile mari. Apoi, ea și-a făcut, poate împotriva zguduirilor îngrozitoare ale războiului, un fel de scut din maniere masculine. E zgârcită atât cu lacrimile, cât și cu surâsul ei. Iar la femeia orientală surâsul e încă spontan și

² Probabil, pelicula realizată în 1923 de regizorul Gaston Ravel.

mereu gata să-i înflorească pe buze, și, ceea ce e mai frumos, în ochi. Vai, mai ales ochii femeii occidentale și-au pierdut orice dulceață; sunt reci, oțeliți, parcă mereu în căutarea unor aeroplanе încărcate cu bombe.

De altfel, ne dăm cu toții seama de greutatea întreprinderii acestei călătorii comune a teozofilor.

D-na Kamenska³, excelenta oratoare rusă ne-a vorbit iarăși despre internaționalism sau despre relațiile între națiuni, subiectul fiind în toate inimile și pe toate buzele. Căci unii suferă vădit de dizarmoniile mai mari sau mai mici încă existente. O persoană mi-a mărturisit că s-a simțit de-a dreptul atinsă, când d-na K. a zis: ce iubitori de omenirea întreagă ne simțim când suntem singuri în camera noastră, și cum piere această iubire în clipa când, deschizând ușa, ne întâlnim cu altcineva. Iar dacă individul are atâta greutate să se apropie de individ, ce fantastică pare încercarea de a împăca și de a împrieteni națiunile!

³ Anna A. Kamenskaya (1867-1952), figură importantă a teozofiei ruse și elvețiene, rezidentă în Adyar (1916), autoare a unei excelente traduceri din *Bhagavad Gita*.

Am avut un bal costumat, organizat de teozofi, tot în scop de împrietenire pe planul material, și a fost nostim. Am avut o conferință ținută de Miss Clara Codd⁴, o excelentă oratoare, despre sosirea Învățătorului Lumii, și am avut azi o conferință a unui preot anglican despre deosebirea între teozofie și creștinism, urmată de o discuție, chairman fiind Sir Raja Gopala Chani⁵. Deci, o activitate intelectuală intensă. Nu cred că vreun teozof să se fi depărtat de sistemul lui de gândire, de Weltanschauung cea teozofică, în urma deslușirilor date de preot asupra punctului de vedere pur creștinesc, insuficiența lui tocmai ne-a dus la teozofie; insuficiența lui s-a dovedit și azi. Creștinul n-a fost tare decât în afirmații; îndată ce au început întrebările, el n-a știut decât să răspundă că acestea sunt chestiuni pentru teologie sau că atare punct nu interesează biserica creștină! Obișnuitul orizont strâmt, concluzia fiind că un teozof nu poate fi

⁴ Personalitate a teozofiei americane.

⁵ Avocatul Chakravarti Rajagopalachari (1878-1972), politician, scriitor și om politic indian, ultimul Guvernator-general al Indiei și lider al Congresului Național Indian.